

CULTURA I ESPECTACLES

42 Mor el pensador
Jaume Lorés

43 Homar s'estrena
en el monòleg

Exili i espoli de Rovira i Virgili

Apareixen a l'Archivo de Salamanca llibres de la biblioteca privada de l'historiador i polític

F. Calvet, A. Rovira (fill), S. Bonet, T. Rovira i A. Rovira i Virgili. Andorra (1947)

Ignasi Aragay
BARCELONA

Antoni Rovira i Virgili és notícia per doble partida: han aparegut llibres que li van ser espoliats el 1939 per les tropes franquistes i surten ara publicades les seves cartes d'exili (1939-1949).

El 1978 Teresa Rovira, filla de l'historiador i polític, va rebre una notificació de l'Archivo de Salamanca en resposta a una demanda seva en què s'interessava per saber si disposaven dels llibres de la biblioteca del seu pare, que ella sospitava que havien anat a parar en aquell dipòsit de la repressió. La resposta de l'Archivo va ser negativa. "Ho vaig deixar córrer. Anteriorment ja havia fet gestions davant Ricardo de la Cierva i fins i tot m'havia entrevistat amb el director de l'arxiu, un almirall prou culte. L'un i l'altre em van reconèi-

xer que possiblement les coses del pare eren allí, però vaig entendre que el difícil era trobar-ho, atès l'estat de desordre de l'arxiu. Quan després oficialment em van respondre negant que hi hagués res, em vaig desanimar i ja no vaig fer cap més gestió".

Ha hagut de passar quasi un quart de segle perquè les fonamentades sospites de Maria

documentada crònica de la planificació i execució de l'espoliació documental practica- da a Catalunya el 1938 i 1939, en el curs de la recerca va trobar a l'Archivo la primera prova de la requisita practicada a casa de Rovira i Virgili: un exemplar del llibre *Catalunya i l'Europa futura* (1934), d'Alexandre Deulofeu, que el dedicava al seu mestre i prologui-

Rovira es confirmessin. I no precisament per la feina dels arxivers de la institució, sinó per les recerques primer de l'historiador i advocat Josep Cruanyes, i després d'un equip de periodistes del programa *30 minuts* de TV3 format per Mireia Pigrau, Josep M. Suñer i Manel Raya, autors del reportatge *Sense papers*, que s'emetrà aquest diumenge.

Cruanyes, de qui al febrer Edicions 62 publicarà una

Antoni Rovira i Virgili

sta Rovira i Virgili. La descoberta va ser seguida per dues obres més de Carles Riba -*Els marges* (1927), *Els sis Joans* (1928)-, amb exemplars també dedicats pel poeta a l'historiador. Cruanyes, membre de la Comissió de la Dignitat, ha comprovat que a la casa de Rovira i Virgili, la Torre Maria del carrer Marquès de la Foronda, a Horta, els espoliadors van estar regirant material dos dies sencers, el 3 i 4 d'abril

de 1939, i se'n van endur desenes de sacs, molts dels quals carregats de llibres, però també de papers personals, apunts diversos i documents oficials.

5.000 volums

El mateix Cruanyes va assessorar l'equip del *30 minuts*. A partir de la pista oberta per ell, Mireia Pigrau va localitzar cinc obres més clarament atribuïbles a la biblioteca del personatge, tant perquè hi constaven dedicatòries personals com perquè seguien el sistema d'indexació fet per la mateixa Teresa Rovira, que, com a bibliotecària, havia classificat els llibres del pare: "L'estiu de 1938 no hi havia res a fer, amb prou feines si es podia anar al centre de Barcelona des d'Horta, on érem. Així que em vaig dedicar a catalogar i endreçar la biblioteca del pare, que tenia uns 5.000 títols, la majoria d'història contemporània, teoria política, nacionalitats. Hi havia moltes obres franceses i també, és clar, col·leccions com *Els nostres clàssics* i la Bernat Metge. A ell no li va fer gaire gràcia la meua intervenció, perquè deia que trobava millor els llibres amb el seu ordre".

Tant Cruanyes com l'equip de TV3 consideren que una recerca més sistemàtica a l'Archivo possiblement permetria localitzar més obres de la biblioteca de Rovira i Virgili.

430 cartes des de França

► L'abundant correspondència de Rovira i Virgili durant els seus anys a França, des del final de la guerra fins a la seva mort (1939-1949), surt ara publicada a *Cartes d'exili* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), a cura de Maria Capdevila, que ha tingut accés a tots els materials conservats per Teresa Rovira, la filla. "El llibre és una història de primera mà de la dècada inicial de l'exili polític i intel·lectual", resumeix Teresa Rovira, molt més satisfeta de veure aquest llibre editat que no de l'aparició finalment d'alguns volums de la biblioteca paterna a l'Archivo de Salamanca. "Per als historiadors tenen molta més transcendència les missives", remarca.

Alguns dels corresponents que més apareixen són Ferran Cuito, Amadeu Hurtado, Lluís Nicolau d'Olwer, Josep Pous i Pagès, Ferran Soldevila, Josep Tarradellas, Carles Pi i Sunyer, Manuel Serra i Moret, Humbert i Víctor Torres, Domènec Guansé, Avel·lí Artís, Artur Bladé, Josep M. Lladó i Nicolau M. i Santiago Rubió i Tudurí.

El llibre, de gairebé 800 pàgines, permet veure tant les divisions polítiques entre els exiliats com la precarietat econòmica d'aquest col·lectiu de polítics i intel·lectuals. En el cas de Rovira i Virgili, va arribar al punt que en morir la seva esposa, el febrer de 1942, no va poder assumir les despeses de l'enterrament.

La política i l'escriptura -història, periodisme i poesia- van ser els dos grans eixos de l'activitat d'un Rovira i Virgili que tenia com a divisa que "ésser catalanista és treballar per Catalunya". Malgrat el pessimisme que el va anar envaint, i que només expressava en les cartes íntimes, mai no va deixar de posar la seva ploma al servei de la causa dels ideals de llibertat i justícia per al propi país. Tant va escriure que, a més de les missives ara publicades, ha quedat un nombrosíssim material inèdit, en especial obres de divulgació de la història de Catalunya -tant en català com en francès-, però també estudis literaris i sobretot molta poesia, tal com explica Maria Capdevila en la introducció de l'epistolari.